

Resum de la taula rodona: Quina imatge té la societat dels arxivers i dels arxius municipals a l'actualitat?

Josep Ma Barris i Ruset

Si una jornada de treball com el Laboratori d'Arxius Municipals, que organitza la Diputació de Barcelona, l'Associació d'Arxivers de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona, ha d'ésser un espai de debat i d'intercanvi d'idees, no pot faltar-hi la ja tradicional taula rodona, la finalitat de la qual és donar la paraula, lliure i franca, tant als convidats com al conjunt dels arxivers assistents. I, en aquesta ocasió, encara amb més raó, atès que es tractava de reflexionar sobre la projecció que la professió i els arxius, *of course*, tenen en el cos social. En definitiva, i com anuncia el títol, semblava adient de comprovar quina és la imatge que els diferents actors socials tenen dels arxius, dels arxivers que hi treballen i del posicionament del món arxivístic en la societat actual.

Els participants de la taula rodona, provinents de diversos sectors socials que utilitzen habitualment els serveis dels arxius municipals, foren Lourdes Palomino, advocada i secretària general de l'Ajuntament de Salt, que representava, en certa manera, la visió interna –des de la pròpia administració– dels arxius municipals; Ramon Pareja, arquitecte, usuari d'arxiu en la seva condició de professional liberal, però que també podia aportar la seva dilatada experiència com a cap de la Unitat de Llicències i Inspecció d'Obres i Activitats de l'Ajuntament de Barcelona; l'historiador Carles Santacana, professor d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona, president del Centre d'Estudis de l'Hospitalet i director dels Plecs d'Història Local de la revista *L'Avenç*, un usuari que hom podria qualificar de "clàssic" en el món dels arxius, i, finalment, Maribel Serra, historiadora i documentalista de TV3, que esdevé un nou tipus d'usuari dels arxius, per immediatesa i per objectius.

El debat s'articulà al voltant dels grans eixos que defineixen el concepte d'arxiu, des dels equipaments fins als documents, tot passant per la institució. Es pretenia, en definitiva, copsar panoràmicament les visions que la societat té de tots els aspectes relacionats amb el món dels arxius.

Els participants de la taula rodona foren gairebé unànimes en constatar l'avenç dels equipaments dels arxius municipals catalans, tant pel que fa a les instal·lacions –generalment creades o modernitzades des de la irrupció dels ajuntaments democràtics d'ençà d'un llunyà 1979– com de l'utilatge tècnic a disposició del personal dels centres i, en definitiva, dels seus usuaris. Tanmateix, es posà èmfasi en la necessitat de no perdre el tren de les possibilitats que ofereixen les noves tecnologies per satisfer unes demandes socials cada vegada més extenses i exigents. Els arxius municipals han de preparar els seus equipaments –i els seus processos de treball– per estar presents en l'era de la informació electrònica. És evident que aquest aspecte incidia directament sobre la capacitat dels arxius municipals catalans d'oferir instruments de descripció accessibles a través de la xarxa Internet, d'una banda, i en l'aprofundiment –que cal potenciar– del coneixement dels fons documentals que es custodien als arxius, de l'altra, talment com el peix que es mossega la cua.

En aquest sentit, i malgrat reconèixer que s'han fet esforços importants, els tertulians –sobretot els més directament relacionats amb el món de la recerca històrica– reclamaren una major divulgació dels continguts documentals dels arxius al conjunt de la societat. S'evidencià, al capdavant, la necessitat d'explotar més intensament els nous canals de divulgació. Aparegué, tanmateix, un altre tema: el pressupostari... Si bé es reconegué la importància –no exempta d'un cert escepticisme de naturalesa empírica– de la pressió social exercida pels usuaris dels arxius enfront dels nostres benivolguts dirigents polítics, també és cert que s'acordà implícitament que és el professional de l'arxiu qui ha de liderar, des de l'interior de cadascuna de les institucions municipals, la feixuga batalla d'aconseguir els recursos econòmics necessaris per a desenvolupar amb garanties –de vegades simplement amb dignitat– les funcions d'*arxiu*. Els contertulians, majoritàriament, destacaren, en aquest punt, la importància de disposar d'un nou marc legislatiu –la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents– en tant que és l'eina jurídica que ha de garantir un horitzó tècnic i professional plenament normalitzat.

Totes aquestes reflexions conduïren, però, a una paradoxa que, en certa manera, fixa els límits del pes social dels arxius. D'una banda, tots els participants es posaren ràpidament d'acord a convenir que, des de la restauració democràtica, els ciutadans, cada cop més, són conscients dels seus drets davant l'administració pública i que aquests drets s'exerceixen sovint des de la garantia documental. És a dir, la societat reconeix –va reconeixent– que els documents són la garantia dels seus drets i deures. I, en aquest context, els arxius, definitivament, són necessaris, d'existència obligada i, a més, han de ser –i generalment ho són– plenament oberts a les expectatives socials i polítiques dels ciutadans. Les diverses intervencions de la taula valoraren amb optimisme –sobretot si hom atén els referents franquistes dels quals es partia– el reconeixement

ment dels drets i els deures dels usuaris dels arxius a partir de la progressiva introducció i consolidació dels valors democràtics en la societat actual. No val, ara, fer servir un discurs polític dels arxius aperturista, sinó que efectivament cal que siguin la finestra transparent del funcionament de l'administració municipal.

Tanmateix, enfront d'aquestes consideracions, hom constata que, molt sovint, els arxius municipals continuen essent encara la Ventafocs de les maquinàries institucionals, un fenomen que algun participant, com ara Carles Santacana, atribueix a un estat de les coses en el qual el persistent "anar fent" dels arxius no estimula precisament el polític de torn al seu desenvolupament: ¿per què, si el grau de satisfacció de les demandes administratives és prou acceptable? ¿Per què, si el compromís professional dels seus responsables tècnics és prou granític per tranquil·litzar la classe política? ¿Per què, si tenen una suficient –voluntariosa– capacitat de resoldre els compromisos culturals elementals –a saber, editar una revista o un fullet, organitzar la gairebé obligada exposició de la festa major o posar en dansa un honest cicle de conferències sobre qualsevol tema insubstancial i poc compromès– de la comunitat local? A més, des de l'òptica externa a les institucions, és actualment un lloc comú constatar la vertiginosa millora del funcionament general de les administracions, amb les excepcions que hom vulgui, i que també inclouen els arxius. Si s'objecta que els serveis d'arxiu esdevenen una peça clau dins l'organització municipal perquè intervenen en la gestió dels documents i de la informació, de la mateixa manera que hi ha els serveis que gestionen el patrimoni municipal o els recursos humans o les disponibilitats financeres i ningú en qüestiona la seva folgada existència, la resposta unànime dels tertulians apunta a un encara real dèficit de la societat, de caràcter cultural, en conèixer exactament el perfil de les funcions de l'arxiu i de l'arxiver. Uns extensos sectors de la societat no han assumit encara que tant s'intervé en els fons històrics –destinats a la recerca històrica, social, econòmica, etc.– com en el disseny i la implantació de sistemes corporatius de gestió documental.

Finalment, el darrer gran àmbit tractat, de manera molt transversal, fou la figura de l'arxiver i el seu paper social. La conversa dels diferents professionals de la taula rodona posà de manifest que en general hom valora en la seva justa mesura la qualificació professional de l'arxiver. Tanmateix, això no és obstacle perquè s'evidenciï que el públic encara no és del tot conscient que l'arxiver és un professional amb un ampli espectre de coneixements, que poden abastar àmbits ben diversos, des dels arxius d'imatges fins a la informàtica, la paleografia, la història, la formació jurídica o, per no estendre'ns més, els sistemes de gestió electrònica. En aquest sentit, hom destacà que el servei professional que els arxivers municipals ofereixen és correcte i adequat. Lourdes Palomino, per la seva banda, insistí en la importància que l'arxiver municipal s'impliqui seriosament en el funcionament intern de les respectives institucions municipals, sobretot en l'àmbit de la gestió dels documents

i de la informació, un camp de treball –opinava la secretària de l'Ajuntament de Salt– que esdevindrà, en un futur que ja és ben present, l'autèntic nucli dur de la professió.

Els participants també reclamaren una modulació raonable dels recursos humans dels arxius municipals, que si bé és adequada en alguns casos –potser cada vegada més, sobretot en poblacions mitjanes o grans– encara es poden trobar moltes poblacions en les quals l'arxiver es troba “sol davant el perill”. És evident que la tradicional identificació de “l'arxiu” amb “l'arxiver” –l'arxiu, *de facto*, era l'arxiver i sense aquesta figura segurament no existiria l'arxiu com a servei– s'ha anat diluint. En aquest sentit, el ciutadà reconeix l'arxiu com un servei o una institució que transcendeix la figura de l'arxiver i que existiria encara que no hi hagués un professional al seu davant.

A manera de corol·lari, la valoració final es dirigeix a considerar que els arxius municipals han prosperat en els darrers 25 anys. Els arxius han avançat. Però, tot seguit, hom s'interroga sobre si s'ha crescut relativament tant com altres serveis culturals, com ara museus i biblioteques. La qüestió no és menor –com es comprovà en els torns de paraula final–, atès que remet a la visió que la professió té d'ella mateixa: les respostes indicaran, per força, la imatge que els professionals de l'arxivística han creat del seu passat recent. ¿Cal estar cofois del que s'ha aconseguit? ¿O cal continuar veient el got mig buit?

En segon lloc, una altra conclusió del debat és que els arxius municipals s'han consolidat en el panorama cultural local com una eina imprescindible i que, alhora, tenen el repte d'adaptar les seves funcions a les noves demandes sorgides de les transformacions que comporta l'actual revolució tecnològica en l'era de la informació. Així mateix, els arxius municipals han estat capaços, en bona mesura, de transcendir el constrenyiment oficialista de l'administració pública per implicar-se en el teixit cultural i cívic del seu àmbit territorial, d'una manera real i continuada. Fins i tot, de vegades, han pogut o han sabut prendre l'espai de sociabilitat que han deixat orfe altres institucions locals. Essent, com és, un procés lent i dificultós i tenint unes conseqüències perllongades en el temps, aquest fenomen s'endevina important, atès que consolida l'espai dels arxius en el món contemporani.

Finalment, una de les conclusions cabdals de la taula rodona fou l'estreta correlació entre la salut dels arxius i la salut democràtica de la societat en la qual estan inserits. Talment com un mirall dels avenços socials i culturals del món en què vivim, els arxius són i fan.